

Uddannelseskvalitet i en globaliseret verden. Vidensøkonomiens indtog i de videregående uddannelser

Anmeldelse af Stefan Hermann, rektor, Professionshøjskolen Metropol.

Hanne Leth Andersen & Jens Christian Jacobsen (red.):

Uddannelseskvalitet i en globaliseret verden. Vidensøkonomiens indtog i de videregående uddannelser.

Samfundslitteratur, 2012.

226 sider.

De sidste 10-15 års uddannelses- og forskningspolitik er ikke gået stille af sig. Hverken i praksis eller i den akademiske efterrefleksion. Heri er mindst tre pointer: For det første, at de betydelige ændringer er udtryk for en ny *aktivistisk* forsknings- og uddannelsespolitik. Heraf de hør- og mærkbare ændringer. For det andet, at den akademiske reaktion herpå så vidt overtegnede kan vurdere er fremkommet post festum – og spejler således ændringerne, og er bundet til dem i vidt omfang som forsageren af materielle goder er bundet til samme materielle goder som den, der ikke kan få nok af dem. Sagt lidt mildere producerer det potenserede politiske fokus på forskning og uddannelse og de mange ændringer nationalt og i regi af navnlig EU betydeligt materiale og empiri til forskningsmæssig undersøgelse. For det tredje er den akademiske efterrefleksion ikke alene kritisk, men i betydelig grad skeptisk og afvisende med ekspliciteret normativ front og tabserfaringer. Eksempler herpå findes ikke mindst i den offentlige debat i dagbladene siden navnlig *Universitetsloven* i 2003, i tidsskrifter og i nærværende antologi, men også i relativt dugfriske udgivelser, fx i Jan Faye og David Budtz Pedersen (red.) *Hvordan styres videnssamfundet?* (2012) og i Kaare Aagaards og Niels Mejlgaards (red.) *Dansk forskningspolitik efter årtusindeskiftet* (2012).

Det giver kritikken og undersøgelserne en stærk gennemslagskraft og retning, men et stærkt script, en tydelig scene og et klart rollehæfte har også ulemper analytisk og videnskabelig set. Det leder ofte til analytisk halten og her til (økonomisk) determinisme, hvor (konkurrence-) staten, EU og globaliseringen formodes at være de omsiggribende kausale faktorer bag enhver given, uheldssvanger tendens, medens fortiden fremstår i blomstrende attrå og forsknings- og uddannelsesverdenen som en art ofre for instrumentel indgriben. En indgriben, der således yderligere som en art fremkaldervæske bidrager til at afstive den særlige næsten moralsk overlegne status forbundet med (almen-) uddannelse og forskning. Ja, man havde nær sagt, at kon-

kurrencestaten, fra tanke til faktura etc., i den grad har vækket vide dele af academia fra sin forskningspolitiske slummer og vakt Humboldt, Kant etc. til live, og siden de store ændringer fra ca. 2000 og frem er det netop blomstret op med udgivelser, der rekonstruerer universitetets historie og udvikling.

Hanne Leth Andersen og Jens Christian Jacobsens antologi skriver sig ind i denne kontekst. Der er analytisk ikke noget nyt under solen, og den grundlæggende kritiske ramme er den samme, som man finder langt de fleste steder. New Public Management er drevet for vidt, central styring er problematisk, der er for megen kontrol og rankinghysteri, måling står i modsætning til værdier og dannelse, vi går fra dannelse og kritik til anvendelighed og umiddelbar relevans etc. Stort set alle kapitler afsluttes i det mindste med denne type af udblik og besværgelser. Hør fx dansk lærings grand old man Knud Illeris om kompetencebegrebet, der er "... godt på vej til at få status som et teknokratisk, ufolkeligt og i sidste ende undertrykkende begreb, der har mere at gøre med indordning og kontrol end med personlig udvikling og mangfoldighed." Her sluttes ikke alene rask væk analytisk fra overordnede målbeskrivelser og motiveringer på nationalt og internationalt niveau, som nok placerer kompetencebegrebet som en pædagogisk og uddannelsespolitisk oversættelse af vidensøkonomiens fordringer, men også normativt og ganske uden skelen til det betydelige råderum nationer, institutioner og professionelle har, når de beskriver og implementerer kompetencetænkning. Gad vide om den normative ledetråd dels spærrer for det analytiske udsyn, dels skal bekræfte medlemskabet af et særligt værdimæssigt fællesskab? Gad vide hvor mange forskere indenfor HUM og SAMF, der ikke ville føle en art socialt ubehag ved at være enige i Sanders forskningspolitik etc.? Jeg (der ikke er forsker) turde godt være enig, men er det ikke, og bogen her anmeldes ikke af en af konkurrencestatens protagonister.

Leth Andersen og Jacobsens antologi rummer dog en lang række kapitler og bidrag, hvor den normative forudsigelighed ikke overdøver analyser, undersøgelser og problematiseringer. Det gør den værd at læse for dem, der ikke alene interesserer sig for uddannelseskvalitet i de videregående uddannelser, men også nyttig at stifte bekendtskab med for dem, der er en del af udviklingen – ikke som arme ofre, men som aktører, der kan gøre en forskel. Den tilfredsstillende således både erkendelsestørst og kan bidrage med praktisk inspiration.

Antologien er bygget op i tre sektioner: Først en afdeling, hvor kvalitetsbegrebet og kvalitetssikring undersøges og diskuteres. Dernæst tre kapitler i sektionen om uddannelsernes opbygning og mål og endelig en sektion om de studerende og markedet. De tre sektioner bindes sammen af redaktørerne.

Leif Hansen, Finn Hansson og Ole Stenvinkel Olsen analyserer akkreditering og auditing side om side med benchmarking og de forkætrede internationale ranglister for universiteter. Det gøres dels med et berettiget stærkt blik for faldgruberne i navnlig rankingen, dels med en instruktiv historisk kontekstualisering og analytisk kategorisering af de forskellige typer af teknologier, der er på spil. Jørgen Thorslund og Ulrik Storgaard Andersen, der begge arbejder med kvalitetsudvikling på University College Lillebælt, lægger ud med at spørge til, om der nu også er tale om, at kontrol kvæler de videregående uddannelser, og fremanalyserer, at det gør den ikke nødvendigvis, hvilket de belægger med eksempler fra egen institutionspraksis. Akkreditering kan bringe kvalitetsudvikling med sig, og akkreditering er således ikke et deterministisk pålæg, der mest bringer kontrol, formalismer og kløvede finske skove med sig. Det afhænger af primært tre forhold: For det første om kvalitetssystemets formål er kontrol eller udvikling. For det andet om institutionsledelsen håndterer udfordringen ud fra en kvalitetsvinkel. For det tredje om og hvordan medarbejderne deltager i kvalitetsarbejdet. Det er en udmærket artikel, som bør fremhæves, om end forfatterne vist kløjes i det, når de skriver, at det er den lokale uddannelsesledelse, der er garant for kvaliteten over for ministeriet. Det har på godt og ondt ikke meget for sig juridisk. Det er rektor, der er garant overfor ministeriet. En professionshøjskole er en institution, ikke en konføderation.

Fremhæves bør også Lotte O'Neills artikel om realkompetencevurdering og partnerskaber mellem uddannelse og erhverv, der har fokus på den sociale mobilitet i uddannelse på det sundhedsvidenskabelige område. Temaet er klart, empirien afgrænset og der synes en fyldig inddragelse af den angelsaksiske litteratur inden for feltet.

Det afsluttende ordinære kapitel omhandler transnational studentermobilitet og uddannelseskvalitet. Mortensen, Haberland og Fabricius rejser i deres artikel spørgsmålet, om mobiliteten på den ene side forbedrer kvaliteten af uddannelserne, herunder skaber stærke internationale studiemiljøer, og på den anden side, om engelsk som lingua franca de facto udgrænser andre væsentlige fremmedsprog. Det gøres i en kort artikel med et empirisk underlag fra Roskilde Universitet, og der svares temmelig entydigt bekræftende på det sidste, medens uddannelsernes kvalitet ikke nødvendigvis beriges af internationalisering: "Der findes ikke en grydeklar løsning på, hvordan man omsætter transnational studentermobilitet til uddannelseskvalitet", hedder det ganske rigtigt.

Antologien er velredigeret med mange forskelligartede bidrag og lykkes flere steder med at vriste sig fri af en på forhånd defineret skæbnefortælling, der overstyrer analyse og empirisk materialevalg, for i stedet at belyse og analysere sine emner grundigt og kritisk. Det er bedre at blive klogere end mere vred. I al fald når det handler om forskning.

Halvdelen af al videregående uddannelse i Danmark foregår ikke på universiteterne, og det havde været gavnligt og oplysende, om der var rettet et fokus, der rakte ud over de - i øvrigt meget forskellige - danske universiteter. Det lykkes kun med en enkelt undtagelse, og redaktørerne synes også i et vist omfang uafklarede med, om antologien handler om universiteter eller om de videregående uddannelser. Afklarede er de derimod om faresignalerne. Antologien afsluttes med følgende opfordring fra redaktørerne: "Vi må som samfund tage stilling til, hvordan vi kan fastholde nogle af værdierne fra det klassiske universitet, hvor de skal fastholdes, og hvad det medfører, der hvor vi ikke fastholder dem." På den måde lukker antologien med at åbne for en række nye spørgsmål: Har man/vi et bud herpå? Et som ikke alene kræver frihed og flere penge? Et som ikke ignorerer den realpolitiske udvikling nationalt og internationalt? Og er alle danske universiteter klassiske? Roskilde Universitet og Aalborg Universitet er i al fald ikke. ITU og DTU vel heller ikke. Og har samfundet ikke taget stilling på godt og ondt? Der har jo siden politiseringen af forskningsområdet og feltet for videregående uddannelser været overvældende flertal for den førte kurs i Folketinget, der jo har en vis samfundsmæssig legitimitet.